

13.10.2022

Ryssland - en del av det globala Syd?

Den italienske idéhistorikern Domenico Losurdo (1941-2018) fortsätter ännu efter sin död att sätta djupa spår i det intellektuella landskapet. Nyligen utkom hans "Om evig fred" på tyska och på svenska kom just "Liberalismen. En kontrahistoria".

Här skriver den tyske författaren Andreas Wehr om Losurdos syn på Ryssland, en högaktuell fråga. Historikern och filosofen Domenico Losurdo anses vara en av vår tids viktigaste och samtidigt en av de mest produktiva marxistiska teoretiker. Han har givit ut inte mindre än 32 böcker. Och det finns andra, opublicerade manuskript. Hans bibliografi innehåller 200 essäer och artiklar. Dessutom har han skrivit bidrag till 31 böcker av andra författare. I Tyskland har hans verk publicerats i första hand av *PapyRossa Verlag*, men även av *Argument-Verlag* och *VSA*. Hans böcker har översatts till många språk. Bara verket *Liberalismen - en kontrahistoria* har publicerats på tolv språk.[1]

Som ingen annan har Losurdo lyckats övervinna europeiska marxisters traditionellt trånga eurocentriska vyer. Det globala Syds förflutna och nutid har alltid varit närvarande i hans tänkande och hans verk. Och därför är det inte förvånande att de läses intensivt i många länder i Syd, som Brasilien. Ingen annanstans har så många av hans böcker sålts som i detta sydamerikanska land.

Västlig och östlig marxism

Hans bok *"Il marxisme occidentale. Come naque, come morì, come può rinascere"* (Västerländsk marxism. Hur den föddes, hur den dog och hur den kan födas på nytt - ö.a.), publicerad i Italien 2017, publicerad på tyska 2021 under titeln *"Der westliche Marxismus - Wie er entstand, verschied und auferstehen könnte"* - handlar om främlingskapet mellan västerländsk och östlig marxism. Vad syftade Losurdo på med två marxismer?

"Född i hjärtat av väst, spreds marxismen till världens alla hörn med Oktoberrevolutionen. På ett avgörande sätt inträngde marxismen även i ekonomiskt och socialt mindre utvecklade länder och områden med helt olika kulturer. Med den judisk-kristna traditionen som bakgrund påverkades västerländsk marxism ofta av messianska motiv (...) (förväntningar om en 'kommunism' med vilken alla konflikter och motsättningar skulle försvinna, och därmed ett slags 'slut på historien' inträffa). Messianismen, å andra sidan, saknas till stor del i en kultur som den i Kina, som under årtusendena framför allt har präglats av att uppmärksamma världslig och social verklighet. Marxisms världsomspännande spridning är början på en splittringsprocess som är andra sidan av dess uppseendeväckande seger."

[2]

Losurdo räknade utom Kina, Vietnam och Kuba till de länder som formats av österländsk marxism. Visserligen ligger Kina i en helt annan del av världen och dess ledare var - åtminstone under de första åren efter revolutionen - starkt styrda av messianska känslor

Losurdo såg som vänsterns centrala uppgift att övervinna splittringen mellan västerländsk och östlig marxism:

”Medan stormmolnen inför ett nytt stort krig hopas, visar sig en sådan splittring vara extremt olycklig. Det är dags att göra slut på den nu. Naturligtvis kommer detta inte att radera de skillnader inom kulturen, nivån på ekonomisk, social och politisk utveckling och de uppgifter som ska utföras. De fortsätter att existera mellan öst och väst. I öst kan det socialistiska perspektivet inte bortse från att den antikoloniala revolutionen behöver fullbordas på alla dess nivåer. I väst går vägen till det socialistiska perspektivet via kampen mot en kapitalism som är liktydig med fördjupad social polarisering och ökade militära försök.” [3]

En utvidgad tredje värld

I sin bok från 2014 *“La sinistra absente - Crisi, società dello spettacolo, guerra”* - (sv. När det inte finns någon vänster - Kris, samhälle som skådespel, krig) - beskriver Domenico Losurdo världsläget som det framstår för honom:

”Tredje världen, alla länder som har passerat en mer eller mindre lång period av kolonialt eller halvkolonialt herravälde, har gått från det politiskt-militära stadiet av den nationella befrielsekampen till det politiskt-ekonomiska. Det som Lenin kallade 'politisk annektering', dvs. direkt kolonialt herravälde som utövas över ett folk som nekas rätt att konstitueras sig som självständiga nationalstater, är i stort sett ett minne blott. Det som fortfarande existerar är 'ekonomisk annektering', idag förstärkt av militärt hot (genom en gigantisk militärapparat som också vidtar sina åtgärder utan tillstånd från FN:s säkerhetsråd) och rättsliga hot (som utgår från en i stort sett av Västvärlden kontrollerad och utnyttjad 'Internationell brottmålsdomstol').” [4]

Den gamla motsatsen östliga-västliga samhällssystem existerar inte längre:

”Medan den tredje världen har förändrats radikalt, har den andra världen bokstavligen försvunnit. Beteckningen användes tidigare för att beskriva länder med en socialistisk inriktning, som under en tid förenades i ett 'socialistiskt läger' av ekonomisk och politisk-militär karaktär. Kapitalismen har återvänt till Östeuropa, som nu till stor del ingår i Nato. Å andra sidan framställer sig Kina, Vietnam och, på senare tid, Kuba inte längre internationellt som en alternativ samhällsmodell till den dominerande, och gör inte längre

anspråk på att vara "socialismens ledstjärna" i den ena eller andra delen av världen. Först och främst är de engagerade för att komma ikapp de industriellt och tekniskt mer utvecklade länderna och för att höja befolkningens levnadsstandard, i syfte att bredda och befästa den sociala basen av konsensus för det regerande kommunistpartiet liksom för att motverka försöken till destabilisering iscensatta av västvärlden, särskilt av dess ledande makt. Kina, Vietnam och Kuba tenderar att bli en del av tredje världen, inte för att överge den socialistiska inriktningen, utan på grund av den nya omfattande prioriteringen. (...)" [5]

Utvecklingen i Europa var annorlunda. De tidigare europeiska socialistiska länderna i Central- och Östeuropa har länge varit en integrerad del av västvärlden. Med undantag för ett fåtal Balkanländer är de medlemmar i Nato och Europeiska unionen, även om de bara spelar en underordnad roll i EU på grund av sin jämförelsevis låga utvecklingsnivå. Med de baltiska staterna Estland, Lettland och Litauen har även republiker i det forna Sovjetunionen blivit medlemmar. Och om metropoler i väst får sin vilja igenom, bör även Georgien, Moldavien och framför allt Ukraina följa samma väg.

Ryssland som del av den utvidgade Tredje världen

Ryssland, det forna Sovjetunionens kärnland, tog efter några helomvändningar en annan, nästan motsatt väg. Svunna är de år då Ryssland mellan 1991 och 2014, först under Boris Jeltsin och sedan under Vladimir Putin, räknade sig till Västvärlden.

Det var den tid då landet var medlem i elitklubben G8, kraftcentrum för de viktigaste industrinationerna i västvärlden. Men alienationsprocessen inleddes i början av 2000-talet. Under Putins presidentskap genomgick denna process flera stadier. Den bröts efter annekteringen av Krim 2014. Moskva kastades ut ur G8 och drabbades av långtgående sanktioner. I sin bok "När det inte finns en vänster..." som publicerades samma år, bedömer Losurdo denna utveckling:

"I viss utsträckning har Ryssland också anslutit sig till denna utökade tredje värld, som även omfattar tillväxtländerna. Naturligtvis är det ett land som har en historia av imperialistisk expansionism, men på grund av sin ekonomiska och sociala bräcklighet och etniska heterogenitet kan det hamna i en situation av halvt beroende." [6]

Losurdo går igenom Rysslands växlingsrika historia i stora drag och pekar särskilt på det tyska rikets upprepade försök att dela upp det enorma landet och förvandla det till en gigantisk koloni - "det tyska Indien", som Hitler brukade säga:

"Efter att i nära två århundraden lidit under mongoliskt styre och under lång tid fått uthärda mardrömmen under ordensriddarna, fann Ryssland i början av 1600-talet sin huvudstad ockuperad av polackerna. Ungefär hundra år senare följde Sveriges invasion under Karl XII och återigen ett sekel senare Napoleons invasion. I slutet av första

världskriget fick Ryssland utstå inte bara västmakternas ingripande, utan också en balkaniseringsprocess som verkade ohejdbar. Utifrån denna process började Hitler nära planer som senare genomfördes som Operation Barbarossa, tänkta att förvandla det väldiga eurasiska landet till en enorm koloni och reserv av slavarbetare. Vid slutet av det kalla kriget i vilket Ryssland led nederlag, föll landet för en tid tillbaka till en ställning som var ganska lik den som följde på nederlaget i första världskriget. Idag skapar Natos obevekliga framträngande i Östeuropa en farlig situation. Vi har därmed en utvidgad tredje värld, som inbegriper tillväxtländerna och de socialistiskt inriktade länderna och som överlag kännetecknas av kamp för att förverkliga eller slutgiltigt bevara två mänskliga rättigheter, nämligen 'frihet från nöd' och 'frihet från rädsla'. Denna större tredje värld, naturligt rik på interna motsättningar och absolut inte fri från utmaningar och svårigheter, representerar ändå ett alternativ till den rådande världsordningen, men mindre på enskilda länders interna nivå än beträffande den internationella arbetsfördelning som under så lång tid kännetecknats av att väst monopoliserat högteknologin och reducerat resten av världen till att vara leverantör av råvaror, låglönearbete och sist men inte minst marknad för mer sofistikerade varor från de utvecklade kapitalistiska länderna." [7]

Detta synsätt delas av filosofen och publicisten Arnold Schölzels. I en artikel med titeln "Imperialism-Inflation", där han kritiskt granskar ståndpunkter som bedömer Ryssland idag som ett imperialistiskt land, skriver han:

"Att man ignorerar de dominerande försöken att under mer än 100 år kolonisera detta land förefaller mig vara en av huvudorsakerna till dagens olika bedömningar av Ukrainakriget." [8]

"Stormmolnen inför ett nytt stort krig" som Losurdo såg för åtta år sedan är nu hotfullt nära. Faktum är att kriget i Ukraina började redan 2014. Det är nu "Det längsta kriget i Europa sedan 1945", som titeln på en bok av Ulrich Heyden lyder. [9]

Reaktionen på det ryska agerandet från övriga tredje världen visar att den analys Losurdo gjorde då var riktig: Strax före den ryska attacken slöt Kina demonstrativt ett vänskapsavtal med landet. Andra viktiga stater i Syd som Argentina, Brasilien, Indien, Indonesien, Pakistan, Senegal, Sydafrika och Vietnam vägrar envist att stödja den västerländska sanktionspolitiken mot Ryssland.

Tvärtom: stater som Indien och Indonesien utökar till och med sitt ekonomiska utbyte med det förbjudna landet! Den utvidgade tredje världen skapar inget nytt självständigt maktblock, skillnaderna mellan de enskilda länderna är alldeles för stora för det. Ändå innebär dessa länders heterogena avvisande front åtminstone en blockering av den totala isolering av Ryssland som västvärlden strävar efter. Detta visar västvärldens gränser.

Till och med *Frankfurter Allgemeine Zeitung* måste erkänna det. Det står om Putin:

”En sak har han rätt i: hans allians med Kina håller, och mellanpositionen i länder som Indien gynnar honom också, även materiellt. Om man så vill är Ukrainakriget faktiskt det första fältslaget i den multipolära tidsåldern.” [10]

Den resterande vänstern i Västvärlden bör studera dessa händelser noggrant, ty

”att övervinna marxismens ödesdiga amputation i tid och rum kommer inte att bli möjlig om marxister i väst inte återupprättar relationen till den världsomspännande antikoloniala revolutionen (ofta ledd av kommunistiska partier), den revolution som var 1900-talets huvudinnehåll och fortsätter att spela en väsentlig roll i det århundrade vi nu gått in i. Att återställa ett sådant förhållande innebär i första hand att i full utsträckning åter föra in den koloniala frågan i den historiska översikten av 1900-talets och dess marxism.” [11]

Övers: Erik Göthe

Noter

[1] Andreas Wehr zu seinem Leben und Werk: „Domenico Losurdo - Theoretiker des Marxismus“,

[2] Domenico Losurdo, Der westliche Marxismus - Wie er entstand, verschied und auferstehen könnte, PapyRossa Verlag, Köln 2018, S. 258

[3] Domenico Losurdo, Der westliche Marxismus, a.a.O., S. 260 f.

[4] Domenico Losurdo, Wenn die Linke fehlt...Gesellschaft des Spektakels, Krise, Krieg, PapyRossa Verlag, Köln 2017, S. 341 f.

[5] Domenico Losurdo, Wenn die Linke fehlt..., S. 343

[6] Ibidem

[7] Domenico Losurdo, Wenn die Linke fehlt..., a.a.O., S. 344

[8] Arnold Schölzel, Imperialismus-Inflation, in: Junge Welt vom 06.07.2022

[9] Jfr. Andreas Wehr, Protokoll des ukrainischen Bürgerkriegs, Rezension des Buches von Ulrich Heyden, Der längste Krieg in Europa seit 1945. Augenzeugenberichte aus dem Donbass

[10] Nicolas Busse, Die erste Schlacht der neuen Zeit, in: FAZ vom 14.07.2022

[11] Domenico Losurdo, Der westliche Marxismus, a.a.O. S. 249

<https://www.andreas-wehr.eu/domenico-losurdo-ueber-russland-teil-des-globalen-suedens.html>